

PŘÍRODNÍ CHOV VČEL

Pro úvod musím říci, že jsem do docela „lámal“ hlavu, jak své počínání se včelami správně nazvat. Snad nejbližší tomu byl termín – přírodě blízký, etický chov včel, ale je to trochu dlouhé.

Kdo by ale snad čekal figurální kláty s volnou stavbou bez rámečků, jako před 200 lety, ten by se opravdu nedomáhal. Přísné veterinární předpisy toto neumožňují a z mnoha dalších důvodů je to nemožné. Nemohu svůj chov nazvat ani ekologický, nebudu pokoušet úředníky v jejich striktním názvosloví, neprodukuji totiž bioprodukty. Ještě dlouho před tím, než byl vydán zákon o ekologickém chovu včel 1. 1. 2000, vytvořil jsem si své normy v těch otázkách, které jsem považoval za důležité, v mnohých ohledech přísnější.

Bohužel, příliš se klade důraz na umístění včelstev, které je velmi problematické v dnešní krajině dodržet. Po dvou letech jsem z těchto důvodů ekochov včel zrušil. V té době byl zákon v připomínkovém řízení, možná i z tohoto důvodu, současný stav zákona neznám. Nesmím používat ani přelepku

s nápisem „ekologicky čistý přírodní produkt“, přestože to odpovídá pravdě. Takové jsou předpisy.

Včela jako biologický „filtr“

Včela je totiž jakýsi „biologický filtr“, případně těžké kovy, pesticidy a jiné jedy je schopná odfiltrovat a uložit do jedového včáku ke svému vlastnímu jedu. A tak můžeme jen obdivovat její „inteligenci“. Činí tak proto, aby neotrávila své potomstvo s doneseným nektarem, popřípadě pitnou vodou. Pokud jdou tyto látky přes snesitelnou míru, tak sama hyne. Tento poznatek byl mnohokrát dokázán. Uvedu nedávný příklad z Česka: Při porovnání vzorků medu z ruzyňského letiště s ekologicky čistou oblastí, nebyly zaznamenány téměř žádné rozdíly. Tento fakt považuji za důležitý a bohužel při tvorbě zákona o ekologickém chovu včel k tomu nebylo přihlédnuto. Proto je tato tematika komplikovanější a v mnohém sporná.

Etické zacházení se včelami

Rád bych se ale vrátil ke včelám. Oč se vlastně ve svém chovu snažím? Uvedu jen ty nejdůležitější zásady: především slušné zacházení se včelami, vnímání jejich přirozených potřeb, žádná nebo minimální potřeba mezistěn, nepodněcování cukrem během sezóny, nepoužívání chemikálií při desinfekci úlů, rámečků, zpracování vosku a žádných postupů intenzivního ošetřování včelstev. Neužívám hliníkové konve nebo umělé materiály při výrobě úlů, omezují i používání ochranných pracovních pomůcek. Další samostatnou kapitolou je zpracování medu tzv. „za studena“ – pastováním.

Slušné zacházení se včelami je pro mě prioritní. Souvisí to se šlechtěním na mírnost. S hodnými včelami se dá pracovat i s holýma rukama. Rukavice snižují citlivost a jsou naprosto zbytečné. Závoj na obličej používám minimálně, pouze za problematického počasí. Pracuji pomalu a plynule a jemnými mikropohyby umožňuji uniknout včelám mezi dorazy rámečků. Poté se mi včely odvděčí klidným sezením na pláštěch a dovoluji provést v klidu někdy složitější manipulace bez jediného žihadla.

Včely rády staví plásty podle svého

Místo běžně používaných mezistěn, což jsou plásty vosku s předem vylisovaným vzorkem buněk, vkládám do včelstva speciální rámy na volné dílo. Včely si pak stavějí, co uznají za vhodné. Zjara velmi rády stavějí tzv. trubčinu, ze které se líhnou včelí samečci – trubci. Při běžném včelaření je tato trubčina spíše potlačována, a to z mnoha důvodů. Uvedu jeden z těch nejhorších z dob minulých, a doufám, že dnes již tomu málokterý včelař věří – totiž, že jsou trubci „darmožrouti“ a čím je jich méně, tím je v úle více medu.

Včelaři toto dílo v průběhu roku často vyřezávají, od včel je žádáno postavení maximálního počtu rámečků běžných, tyto jsou skladovány přes zimu, sířeny a na jaře vkládány jako hotové, především z důvodů maximálního výnosu medu, aby se včely nezdržovaly stavbou nových plástů a „šly raději něco užitečného dělat“ – nosit med.

Při vkládání těchto rámečků je získáván tzv. ekologický (potravinářský) vosk, používaný na farma-

ceutické, kosmetické a potravinářské účely, protože není zatížený rezidui léčiv proti varroáze. V medníku do těchto panenských plástů ukládají med, a to je podstatně znát na jeho chuti. Téměř nepoužívám starší souše. Ty, které jsou převáženy z plodiště, zůstávají i přes zimu ve včelách, kde jsou tím i chráněny proti škůdcům a nemusí být několikrát sířeny.

Tyto rámy bez mezistěn mají i protirojový význam. Včely tak stále cítí volný prostor. Zaměstnává se tak i velké množství mladých včel – stavitelek při stavění těchto plástů, později, při ošetřování trubčího plodu mladé včely – kojičky a krmičky, ošetřující vylihnuvší se trubce.

Podněcování včel cukrem je zbytečné

Bohužel i ekologický chov povoluje podněcování včelstev cukerným roztokem v bezsnůškovém období. Podle mého názoru a zkušeností je to zcela zbytečné. Při prvním vytáčení se musí včelstvu ponechat dostatečné množství zásob medu, včely tak překonají případné deštivé období.

Podněcování cukrem lze použít za přísných podmínek v malých dávkách, které včely stačí spotřebovat. Význam to má v nepřerušném plodování, ale je to časově i finančně náročné a jinak komplikované. Zřejmě to bylo dříve praktikováno ve velkochovech, záleží na konkrétních přírodních podmínkách, možnostech včelaře, uzpůsobení úlů atd. Pokud tak někdo chce činit, měl by medem, proti tomu nelze nic namítat.

Při osazování úlů novými včelstvy tyto mechanicky vyčistíme ostrou škrabkou, vydesinfikujeme plamenem PB-hořáku. Rámy ostrým nožem oškrábeme do čistého dřeva. Včely samy potáhnou vnitřní stěny úlů, rámy i plásty vrstvičkou propolisu. Nepoužívám žádné chemikálie.

Jak zacházet se včelím voskem

Vosk zpracovávám na dřevěné lisu s dostatečným množstvím vody, bez použití kyselin. Tak je i vosk ze starších souší pěkný a žlutý. U včelařů často dochází k porušení vosku přepálením nebo nedostatečným propíráním, filtrací, sedimentací a tmavá barva je pak napravována kyselinou fosforečnou. Ve velkooprovozech se vosk na výrobu mezistěn musí povinně desinfikovat kyselinou sírovou a zahřívát v autoklávech na teplotu 117 °C. To je bohužel nutné z důvodu nebezpečných nákaz. Ve vlastním chovu mám minimální potřebu těchto mezistěn.

Nejkvalitnější vosk je ze stavebních rámečků a z odvíčkových plástů, při medobraní vyrábím svíčky. A tak mohu za dlouhých zimních večerů poděkovat včelám za poskytnuté světlo.

Pokračování na str. 6

Vydařená ornitologická exkurze

V sobotu 19. března pořádal Moravský ornitologický spolek ornitologickou exkurzi na Tovačovské rybníky. I přes nepříznivé počasí pozorovali ornitologové 43 druhů ptáků. Největší radost jim udělalo pozorování orla mořského, pěti bílých volavek, samce ostralky štíhlé, páru morčáků velkých, hus polních a několika hoholů severních. Velkou vzácností bylo pozorování racka žlutonohého, který se zde zdržoval společně s racky bělohavými, bouřníky a chechtavými. Z prvních jarních druhů již zaznamenali přilet čírek obecných, holubů hřivnáčů, skřivanů polních, špačků, konipasů bílých, lindušek lučních, rehka domáciho a bramborníčka černohlavého. Z bahňáků již přiletěli čejky chocholaté, kulíci zlatí, jespáci obecní, vodouši kropenatí a rudonozi.

Další ornitologická exkurze se uskuteční 9. dubna a seznam všech připravovaných exkurzí MOS je možno najít na internetové adrese: <http://www.iweb.cz/mos>.

Jiří Šafránek
FOTO: Adolf Goebel

Jespák obecný

Racek bouřný

KALENDÁŘ AKCÍ

★ Moravský ornitologický spolek ★

Ornitologická exkurze se uskuteční **9. dubna** a seznam všech připravovaných exkurzí MOS je možno najít na internetové adrese: <http://www.iweb.cz/mos>.

★ Pozvání na chaloupku do podhůří Jizerských hor ★

Termíny akcí především pro včelaře:

8.–10. 4. PRACOVNÍ: rekonstrukční, zahradnické a jiné užitečné činnosti. **15.–16. 4. KURZ:** včelařské jaro, rozšiřování včelstev.

Bližší info: Z. Horký, Dolní Řasnice 55, 464 01 Frýdlant v Č., mob.: 728 954 748

★ SEMINÁŘ: PĚSTOVÁNÍ GM PLODIN V ČR ★

Seminář se uskuteční v Praze (ČZU v Praze, aula - budova č.2 v blízkosti menzy, 165 21 Praha 6 - Suchbátka) dne **12. 4. 2005** pro český region a následně v Hustopečích u Brna dne **14. 4. 2005** pro moravský region (Hotel Centro, Husova 8, www.centro.cz). Cílem semináře je seznámit státní správu a zemědělskou veřejnost s problematikou týkající se geneticky modifikovaných plodin a připravit na administraci spojenou s pěstováním těchto plodin v ČR (především Bt kukuřice), která vyplývá z tzv. pravidel koexistence. Účast na semináři je bezplatná. Pořádá MZe.

★ Výtvarná dílna Zahrádky ★

KURZY: ♦♦**Kaligrafie**, 23. 4., cena 520 Kč; ♦♦**Batika**, tisk a malba na látku, 23. 4. – 24. 4., cena 880 Kč; ♦♦**Veselé tiskání** na látku, 7. 5., cena 470 Kč; ♦♦**Ruční papír**, 7. 5., cena 730 Kč

★ ROSA České Budějovice ★

MALOVÁNÍ NA SKLO – 30. 4. 2005 (9 až 17 hodin), lektorka Marcela Langhammerová. Cena 500 Kč (pro děti a členy Klubu přátel Rosy 450 Kč. **Tel. 387 432 030, e-mail: rosa@ecn.cz**

★ PermaLot Svojanov – permakulturní víkendy ★

Každý z víkendů začne v pátek večer úvodem do tématiky. Proto očekáváme, že se dostavíte včas. Bude pro vás připravená polévka! **Tel.: 585 152 010, mobil: +420 737 410 259, radka@permalot.org**

15.–17. 4. Sazení stromků, oplocování a sluneční past. Cena: 500 Kč

29.–30. 4. Stavění tábora s Hnutím Brontosaurus: Postavíme týpí, pyramidy a stany a započneme s prací na novém solárním/sanitárním vozítku. **Bezplatné!**

6.–8. 5. Zahrada bez rytí a pokládání živých plotů

Lesní zahrada se probouzí, budeme vyučovat o partnerství rostlin, mulčování, lesních zahradách a celistvých zahradních designech. Naučíme se, jak „položít živý plot“, jak navrhnout a vystavit sluneční past. Cena: 500 Kč

13.–15. 5. Kurz o nových permakulturních principech, povede David Holmgren z Austrálie

D. Holmgren – spoluzakladatel permakulturního konceptu (s Billem Mollisonem) – bude vyučovat o permakulturních principech, které nám pomohou přeprocovat náš pohled na to, jak spravujeme své pozemky, životy a bydlení v době klesajících zdrojů energie. Dvoudenní interaktivní hloubková pracovní dílna zaměřená pro lidi s vědomím o otázkách udržitelnosti a se zájmem o permakulturu. Ubytování v ubytovně ve Svojanově (Ecorates). Česká cena: 3000 Kč

PŘÍRODNÍ CHOV VČEL

Pokračování ze str. 5

Čím je zaručena kvalita medu

Med je stáčen do konví z potravinářského plastu. Při plnění do sklenic je ztekucován při okolní teplotě vodní lázně nebo vzduchu v termokomoře do 35 °C. Při pozdějším pastování je teplota medu podstatně nižší. Tak není zcela ztekucen, ale upraven do pastovité konzistence, poté již nikdy nezuhne a jsou tak uchovány veškeré enzymy a ostatní cenné biologicky aktivní látky.

Zahříváním medu nad 40 °C se tyto látky, které med „dělají“ medem, ničí. Bohužel i přísnější norma pro „český med“ povoluje rozechřívání medu při 50 °C po dobu 24 hodin. Je to pouze z důvodu vyšší produktivity práce při plnění sklenic medem u větších zpracovatelů a velkoobchodníků s medem a přizpůsobení se poptávce „běžnému“ spotřebiteli, který kupuje především „očima“ – o pastovaný med není zájem. Otázkou je, zdali by řídké, přehříváné dovozové medy šly pastovat. Osobně o tom pochybuji, možná by se musel přidat nějaký ten emulgátor.

Potíže s odbytem medu

Nakonec bych se chtěl zmínit o méně radostné součásti dnešního včelaření – o ekonomice. Většina včelařů je „zájmových“, kteří vlastní do deseti včelstev. Med obvykle prodají v nejbližším okolí, co neprodají, odevzdají do některé výkupny. Nejsou na svém koníčku finančně závislí, ani velký příjem většinou neočekávají. Mnozí z nich již jsou v důchodovém věku a včelaři většinou pro radost, aniž by je musely trápit starosti včelařů – podnikatelů. Stavy včelstev přesto klesly od r. 1990 z 807 000 na 478 000. To už je o 250 000 méně, než je potřeba k dobrému opylení kulturních a planě rostoucích hmyzosnubných rostlin.

Příčin poklesu je více – především neustále rostoucí náklady, nízké výkupní ceny medů, nízká spotřeba medu na obyvatele u nás (0,5 kg za rok) a především dovoz levných medů z Číny, Mexika, Argentiny i Slovenska při neexistenci ochrany trhu. Globální trh sklízí své plody. Situace se zvláště vyhroutil v srpnu 2004, kdy se cena cukru meziročně zvýšila dvojnásobně. Opět to byl důsledek vstupu do EU.

Po zaručení čínských obchodníků, že už bude tentokrát med po hygienické stránce v pořádku, začali velkoobchodníci *vesele* nakupovat za cenu 0,9 USD. Výkup domácího medu se tak zcela zastavil. Včela Předboj, jeden ze slušných podniků, neobchodující se zahraničními medy, má velké problémy. Co je horší, v těchto medech se objevují rezidua antibiotik, dále látky signalizující přehřívání, rezidua sulfonamidů, vyšší obsah zdánlivě sacharózy, ale i přídavky škrobového sirupu nebo přídavky cukrů z C–4 rostlin (třtina, kukuřice). Až takhle hluboko klesli někteří obchodníci s medem kvůli svým ziskům. Smutné je i to, že také bývalí včelaři. Díky novým předpisům EU je téměř nemožné pro menší včelaře dodávat přímo do obchodu.

Aby toho nebylo málo, jsou na obzoru nové závažné nemoci včel. Ten malý úlový brouk se jmenuje *Aethina tumida*. Před několika lety se stal postrachem amerických včelařů. Člověk je nepoučitelý. Po nekontrolovaném převozu včelstev z jižní Afriky, si ho „užívají“ na vlastních farmách. Brouk likviduje vše: včely, plásty, med, úly... Nedávno byl zachycen v Portugalsku. Můžeme jen doufat, že se ho podaří zlikvidovat.

FOTO: Petr DOSTÁLEK

Přes všechny problémy se snažím přes zimní období balit a prodávat svůj med přímo zákazníkům, připravuji se na novou včelařskou sezónu a těším se, jaká bude. Chov včel se mi stal posláním a i když mám o jeho budoucnost velké obavy, budu se nadále snažit, aby byl trvale udržitelný.

Zdeněk HORKÝ

SOUKROMÁ INZERCE

♥ **52 letý hledá partnerku** k pohodovému soužití v chalupě na venkově. Bohužel netelefonuji. Zn.: Třeboňsko.

♥ **47letý, svobodný, bezdětný vegan** se zájmem o přírodu, ekologii, turistiku a bio hledá ženu podobného zájmu, dítě není překážkou. Žijí v dřevěnici v beskydských Hukvaldech, přestěhování po ČR i SR možné. Tel.: 721 167 667.

♥ **Hledám muže 38–53 let** ke spoluzití na venkovské chalupě, sev. Táborско. Skromné podmínky, hezká příroda. Pomoc s údržbou. Zn.: "Život v souladu s přírodou".

▼ **Manželé** – vegetariáni se dvěma dětmi hledají **přátele pro společné budování duchovních hodnot**. Rádi bychom se zapojili do ekologických či charitativních aktivit spojených s event. stavbou nízkooenergetického solárního objektu a šetrným přístupem k životnímu prostředí. Vlastníme pozemky a nemovitost na okr. Pelhřimov, ale nebráníme se začít i kdekoli jinde na i mimo území ČR. Tel.: 732 418 822, 736 429 199

▼ **Sazenice bylinek a koření** – 57 druhů, 12 Kč za kus, seznam zašlu za známku. Pavel Frölich, Za Nádražím 2473, 39701 Písek.

▼ **Pořádám letní pobyty** na biofarmě pro děti i dospělé s možností výuky **jízdy na koni** (Verušice). Tel.: 607 952 125, www.tj_verusice.hpnet.cz

▼ **Prodám anglonúbijského kozla**, stáří 1,5 roku, plachý před lidmi, gentleman mezi kozami, 100 % připuštění, vyrovnané potomstvo. Tel.: 415 210 140, 606 837 462.

► **Nabízím kvalitní včelí med a jiné včelí produkty a výrobky z nich, biočaje a české ekologické čistící prostředky a kosmetické přípravky**. Tel.: 728 954 748.

NEMOŘENÉ SEMENO BÍLÝCH KEŘÍČKOVÝCH FAZOLÍ NA PRODEJ

Prodáme semena odrůdy Maxidor, 80 Kč za 1 kg. Drobné bílé fazole, velmi dobré pro uvaření, vhodné do pomazánek i do omáček. Nakoupili jsme je loni za cenu 110 Kč za 1 kg a zbylo ještě 45 kg. Podle údajů firmy měly v roce 2004 98% klíčivost. Ozvěte se na telefon 585 152 010, mobil: 737 410 259 nebo na email: radka@permalot.org